

Bjerkreim kommune

**Kommunedelplan for
kulturminne
2006 - 2010**

Kløgetvedttunet (Foto: John Sirevåg)

Endeleg versjon

Handsaming:
Formannskapet 4. desember 2006
Kommunestyret 13. desember 2006

INNLEIING	5
1.1 Kva er kulturminne?.....	5
1.2 Kvifor ein kulturminneplan?	5
1.3 Om planen	5
1.3.1 Planprosessen	5
1.3.1 Endringar.....	6
1.3.2 Planen si oppbygging	6
1.3.3 Planmaterialet.....	6
2.0 DEFINISJONAR	6
2.1 Kulturminne og kulturlandskap	6
2.1.1 Fornminne og nyare tids kulturminne	7
2.2 Kva er freda, verna og verneverdige kulturminne?.....	7
2.2.1 Freding	7
2.2.2. Vern.....	7
3.0 MÅL, STRATEGI OG TILTAK	8
3.1 Nasjonalt nivå	8
3.2 Regionalt nivå	9
3.3 Kommunalt nivå.....	9
3.3.1 Målsetting.....	9
3.3.2 Strategiar og tiltak	9
3.3.3 Status for tiltak som òg var fremma ved førre rullering	11
3.3.3.1 Sikring av objekt i verneklasse A	11
3.3.3.2 Registrering og prioritering av kulturminne og kulturlandskap fram til 1950.....	12
3.3.3.3 Vera restriktive i handsaminga av bygge- og rivingssaker der objekt i verneklasse B blir skadelidande, leggja vekt på at eit representativt utval av desse kulturminna står att	12
3.3.3.4 Halda fram med å kartfesta liste over kulturminne og kulturmiljø.....	12
3.3.4 Tiltak som ikkje lenger er aktuelle.....	12
3.3.4.1 Arbeida for at Dyrskog, Landsdal og Kleppali får status som landskapsverneområde	12
4.0 KULTURMINNE (FASTE) OG KULTURMILJØ I BJERKREIM	12
4.1 Natur.....	12
4.2 Fornminne	13
4.3 Kulturminne frå nyare tid.....	13
4.4 Kort om bustadbygginga i Bjerkreim.....	14
4.4.1 Midtgangshusa	14
4.4.2 Sveitsarhusa	14
4.4.3 Funksjonalismen 1925 - 1965	15
4.4.4 Ferdighuset frå 1965 fram til i dag.....	15
4.5 Driftsbygningar og sekundærbygningar.....	15
4.6 Bygningssmiljø	15
5.0. ANSVAR OG VERKEMIDDEL I KULTURMINNEVERNET	16
5.1 Ansvar	16
5.1.1 Offentleg ansvar	16
5.1.2 Eigaren sitt ansvar	16
5.2 Lovar	17
5.2.1 Kulturminnelova	17
5.2.2 Naturvernlova.....	17
5.2.3 Plan- og bygningslova.....	17
5.3 Økonomiske verkemiddel	18
5.3.1 Offentlege tilskotsordningar	18

5.3.1.1 Landbruksdepartementet	18
5.3.1.2 Miljøverndepartementet	18
5.3.1.3 Rogaland fylkeskommune.....	18
5.3.1.4 Norsk kulturminnefond	18
5.3.1.5 Bjerkreim kommune	19
5.3.1.6 Fortidsminnforeningen, avdeling Rogaland.....	19
6.0 LITTERATURLISTE	20
7. 0 VEDLEGG	21
7.1 Kulturminne og fornminne i Bjerkreim	21
7.1.1. Om planmaterialet.....	21
7.1.1.1 Kulturminne er underlagt vern i Bjerkreim kommune.....	21
7.1.1.2 SEFRAK-registeret	21
7.1.2 Bygningar i verneklasse A	22
7.1.3 Bygningar i verneklasse B	24
7.1.4 Registrerte kulturminne etter 1537	25
7.1.5 Fornminne og fornminnefelt i Bjerkreim.....	28
7.1.6 Prioriterte fornminne.....	31
7.2 Retningslinjer for restaurering av eldre hus	32
7.3 Byggeskikkpris for Bjerkreim kommune.....	35
Vedtekter:.....	35

INNLEIING

1.1 Kva er kulturminne?

Kulturminne er alt som fortel oss noko om korleis menneska før oss har levd. Det kan vere fysiske spor etter busetnad og næringsverksemd, naturelement som har vore knytte til tradisjon, anna symbolverknad eller andre typar av handfaste ting som fortel noko om fortida. Det er to hovudgrupper av *materielle kulturminne*: faste kulturminne og gjenstandar. Dei *immaterielle kulturminna* som til dømes soger og segner, folkemusikk, stadnamn og bygdetradisjonar, er òg ein særskild verdifull del av vår felles kulturarv.

1.2 Kvifor ein kulturminneplan?

I St.meld. nr 16 *Leve med kulturminner* (2004-2005) understrekar regjeringa at kulturarven¹ er ein viktig ressurs som kjelde til kunnskap og opplevingar, og for utviklinga av lokalsamfunn og verdiskaping innan næringslivet. Dei måla og strategiane som gjeld i dag fremjar ikkje bruk av, og omsorg for, desse ressursane på ein god nok måte. I meldinga legg derfor regjeringa fram ein tiltakspakke som skal gjelda fram mot 2020. Tiltaka skal sikra at mangfaldet av viktige kulturminne og kulturmiljø ikkje går tapt og at potensialet ved kulturarva blir brukt meir aktivt. Dei same målsettingane gjeld òg på regionalt og kommunalt nivå. Rogaland fylkeskommune vedtok i 2004 *Fylkesdelplan for friluftsliv, idrett, naturvern og kulturven* (FINK), som nettopp legg vekt på å auka kunnskapen om kulturminne generelt, slik at fleire blir tekne vare på og, i større grad enn no, blir anerkjent som ressursar. Bjerkreim kommune vedtok sin fyrste kommunedelplan for kulturminne alt i 1998, og var såleis ganske tidleg ute med dette arbeidet. I FINK'en er det til dømes framleis ein viktig strategi, i målet mot juridisk vern og praktisk vedlikehald av kulturminne, å stimulera kommunane til å utarbeida kulturminneplanar.

Eit godt planverk er såleis viktig på alle nivå i den offentlege forvaltninga. Kulturminneplanen i Bjerkreim skal: a) fungera som eit styringsverktøy både for administrasjon og politikarar, b) gje politisk aksept for at kulturminne er verdifulle å ta vare på, c) legitimera offentleg tilskot frå eksterne instansar, d) vera ei viktig informasjonskjelde til framtidige generasjonar, e) bidra til målretta vedlikehald av kulturminna våre og f) gje god informasjon om *verdien* av kulturminna.

1.3 Om planen

1.3.1 Planprosessen

Saka om Bjerkreim kommune skulle laga ein kulturminneplan vart handsama i kommunestyret 29.05.96. Planen vart godkjent 25. november 1998. Planen skal rullerast kvart fjerde år i samband med rulling av kommuneplanen. Kulturminneplanen skal ha status som kommunedelplan.

Ved rullinga av planen i 2001 blei det nedsett både ei politisk styringsgruppe og ei administrativ arbeidsgruppe. Den politiske gruppa besto av ein representant frå kvart utval, medan regionsantikvar, plan- og miljøvernleiar, jordbrukssjef, LMT-sjef (landbruk, miljø og teknikk) og kultursjef inngjekk i den administrative gruppa.

Sidan prosessen ved førre rulling var så grundig, har ein no valt å gjera det noko enklare, ved at administrasjonen sjølve lagar høyringsutkastet. Kultursjefen har stått for revideringa med innspel frå landbrukssjef og kommunalsjef for LMT. Formannskapet handsamar høyringsutkastet fyrst, medan både levekårsutvalet og LMT-utvalet får uttala seg om planen før endeleg handsaming i kommunestyret. Det blir òg lagt opp til ein brei høyringsrunde kor mellom anna regionsantikvar og lokale lag og organisasjonar inviterast til eit diskusjonsmøte om planen.

Sjølv om det er gjort ein del endringar i planen, er hovudinnhaldet det same som i versjonen frå førre periode (2002-2006). Det er òg gjort greie for dei elementa som er endra eller teke ut. I arbeidet har ein elles teke omsyn til den reviderte kommuneplanen for Bjerkreim samt nye statlege og regionale planar innan kulturminnearbeidet.

¹ 'Kulturarv' bli her nytta som eit samleomgrep for alle typar materielle og immaterielle kulturminne.

1.3.1 Endringar

Generelt har det vore ei målsetting å korta ned og forenkla planen. Nokre av kapitla i den førre versjonen var svært lange, særleg var det referert mykje lovtekst. Dette blir no vurdert som unødvendig, fordi lover først og fremst er oppslagsverk som nyttast etter behov. Det viktige er å vita kva for lover som finst og gjeld i kulturminneforvaltninga. Dersom ein treng meir detaljkunnskap om innhaldet i desse, kan ein ta kontakt med kommunen eller til dømes nytta www.lovdata.no.

Det er òg gjort ei viktig endring i høve til kva planen gjeld. Den førre planen handla berre om faste kulturminne. Alle mål og tiltak var såleis knytte opp mot dette. No, med bakgrunn i gjeldande planar på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå, er òg *kunnskap* og *formidling* viktige satsingsområde i kulturminneforvaltninga. Det er såleis òg laga målsettingar, strategi og tiltak for dette arbeidet. "Haldningsskapande arbeid og informasjon" var òg tema i eit kapittel i førre versjon, utan at det blei konkretisert på same måte som her.

Elles har ein prøvd å skilja klarare mellom omgrepa mål, strategi og tiltak. Dette gjer at planen er meir oversikteleg og såleis kan fungera betre som eit styringsverktøy for politikarar og administrasjon.

1.3.2 Planen si oppbygging

Kapittel 2 definerer viktige omgrep i kulturminnearbeidet, medan *kapittel 3* skisserer mål, strategi og tiltak. Det er lagt vekt på å referera mål og tiltak òg på nasjonalt og regionalt nivå, for å visa samanhengen mellom dei ulike nivåa i forvaltninga. *Kapittel 4* gjer ei kort oversikt over faste kulturminne og kulturmiljø i Bjerkreim samt ein gjennomgang av bustadbygginga i eit historisk perspektiv. Ansvar og virkemiddel i kulturminneforvaltninga blir skissert i *kapittel 5*. I tillegg til ei klargjøring av eigars og det offentlege sitt ansvar, gis det ei oversikt over lovar og økonomiske tilskotsordningar for eigarar/ brukarar av verneverdige bygg og anlegg. I tillegg kjem litteraturliste og fylgjande vedlegg: a) oversikt over registrerte fornminne og nyare tids kulturminne i Bjerkreim, b) retningslinjer for restaurering av eldre hus og c) vedtekter for byggeskikkprisen i Bjerkreim.

1.3.3 Planmaterialet

Omgrepet *planmaterialet* er knytte til oversikten over kartlagde kulturminne i Bjerkreim (sjå kapittel 7). Planmaterialet tek utgangspunkt i fleire tidlegare planar, mellom anna Fylkesplan for kulturminne i Rogaland og kulturminne registrert av Riksantikvaren i 1980. I tillegg kjem SEFRAC registreringane (Sekretariatet for registrering av faste kulturminne i Norge). Dette arbeidet blei starta i 1974-75 og skulle i prinsippet omfatta alle faste kulturminne i Noreg i etterreformatorisk tid. I dei fleste kommunar i Rogaland er det likevel berre bygningar som er registrerte. I Bjerkreim vart SEFRAC-registreringane gjort i 1980-81 og materialet blei evaluert i 1996.

Denne planen gjer ei oversikt over registrerte faste kulturminne frå tida etter 1537 og fram til 1900. Ved neste rullering av kulturminneplanen er det òg eit viktig tiltak å få oppdatert kulturminne i Bjerkreim fram til 1950.

2.0 DEFINISJONAR

På kulturminnefeltet er det ein del sentrale omgrep som det er nødvendig å kjenna til.

2.1 Kulturminne og kulturlandskap

Kulturminne er altså spor etter menneskeleg verksemd som fortel oss om menneska sitt liv og verke i fortida. Gjennom landbruk, anleggsarbeid, industri m.m. har menneska endra landskapet frå naturlandskap til *kulturlandskap*. Omforminga har skjedd i større eller mindre grad. I høg fjellet er t.d. landskapet vanlegvis lite endra samanlikna med jordbruksbygder og tettstader. Kulturlandskapet har gjennomgått ei kontinuerleg endring gjennom menneska si historie, men tida etter 2. verdskrigen skil seg ut fordi endringane har vore meir djuptgåande enn tidlegare. Dette har ført til auka behov for vern av landskap.

2.1.1 Fornminne og nyare tids kulturminne

Fornminne er omgrepet for kulturminne frå oldtid og middelalder, det vil seia frå tida før reformasjonen i 1537. Alle kulturminne som er datert seinare enn dette kjem inn i kategorien nyare tids kulturminne.

2.2 Kva er freda, verna og verneverdige kulturminne?

2.2.1 Freding

Nokon kulturhistoriske eller arkitektonisk verdifulle kulturminne og kulturmiljø er av så stor verdi for nasjonen at dei blir beskytta ved bruk av statlege virkemidlar. Dette inneber at dei er *freda gjennom kulturminneloven*. Dette kan skje automatisk på bakgrunn av fastsette kriterium eller gjennom enkeltvedtak etter ei konkret vurdering (St.meld.16, 2004-2005:13). Freding etter kulturminneloven skal sikra at eit representativt utval kulturminne, basert på geografiske, sosiale, etniske og tidsmessige vurderingar, blir tekne var på. Staten gjer økonomiske tilskot og tek òg del på andre måtar i forvaltninga av desse kulturminna.

Kulturminne som er automatisk freda gjennom kulturminneloven er:

- alle arkeologiske kulturminne frå før 1537
- erklært ståande byggverk frå perioden 1537-1649
- samiske kulturminne som er eldre enn 100 år
- skipsfunn som er eldre enn 100 år

Med unntak frå bygningar frå 1537-1649 ligg det ikkje noko vurdering av det enkelte kulturminnet til grunn for fredinga. Årsaka er at ein på grunnlag av alderen aleine definerer dette som kulturminne med store kulturhistoriske verdiar (:13). Bygningar som er oppført etter 1537 kan i tillegg vedtaksfredast etter Kulturminneloven.

2.2.2. Vern

Kulturminne og kulturmiljø av nasjonal, regional eller lokal verdi kan sikras, eller *vernast*, gjennom plan- og bygningsloven. Hovuddelen av desse har likevel ikkje noko formelt vern, men blir tekne vare på fordi eigarane eller andre interesserte brukarar, sett pris på dei. Nokre kulturminne blir òg verna fordi museum eig eller har vedlikehaldsansvaret for dei. Desse er som regel ikkje freda etter kulturminnelova. Musea kan vere offentlege, halvoffentlege, private, stiftingar eller ha anna organisasjonsform.

2.2.2.1 Kriterium for vern

Generelt sett er målet å ta vare på minne frå eit breiast mogleg spekter av menneskeleg aktivitet frå heile historia vår. Ein bør leggja vekt på å verna minne frå alle deler av folket. Det er ikkje alltid dei mest storslegne kulturminna som gjer oss størst forståing for landet si historie og for det daglege verket til forfedrane våre. Synet på kva som er verneverdig, er ikkje fastsett ein gong for alle og det er neppe mogleg å kome fram til eksakte kriterium for verneverdi. Nokre omgrep og kriterium kan ein likevel ta utgangspunkt i (Riksantikvarens rapportar 1, 1982: 7):

• typisk	kor typisk kulturminnet er innanfor eit visst geografisk område
• sjeldan	kor sjeldan kulturminnet er
• teknisk stand	kva teknisk stand kulturminnet er i
• ledd i levande kultur	er minnet framleis i bruk som fører tradisjonar vidare
• informasjonsverdi	kan kulturminnet konkretisere viktige sider ved historia vår
• identitetsverdi	er kulturminnet identitetsskapande for bygda/landsdelen
• symbolverdi	har kulturminnet regionale eller nasjonale symbol
• originalens eigeverd	objektet har verd i kraft av seg sjølve og alder
• alder	
• bygningshistorie	
• sosialhistorie	

- næringshistorie

2.2.2.2 Verneklassar for bygningar

SEFRAK - registreringa gjekk, som òg nemnt i innleiinga, ut på å kartlegga faste kulturminne etter reformasjonen og fram til 1900. I vurderinga blei bygningen gitt ein verneverdi basert på ulike kriterium. Denne verdien er tredelt med gradering frå A til C:

- A: Verneverdige bygningar med eit fredingspotensiale.
- B: Bygningar som er aktuelle for spesialregulering til verneformål.
- C: Bygningar som bør bli underlagt plan- og bygningsloven sine generelle føresegner.

Skulebenk frå skulehuset på Birkeland

3.0 MÅL, STRATEGI OG TILTAK

3.1 Nasjonalt nivå

Regjeringa si satsing på kulturminnefeltet er, som nemnt i innleiinga, samla i Stortingsmelding nr. 16, *Leve med kulturminner* (2004-2005). Regjeringa vil at kulturarven i større grad skal takast i bruk og danna grunnlag for verdiskaping. Dei overordna måla for kulturpolitikken er såleis (:15):

- mangfaldet av kulturminne og kulturmiljø skal bli teke vare på som bruksressursar og grunnlag for kunnskap, oppleving og verdiskaping
- eit representativt utval av kulturminne og kulturmiljø som dokumenterer geografisk, sosial, etnisk, næringsmessig og tidsmessig bredde skal gis varig vern gjennom freding.

Regjeringa vil sikra kulturminne og kulturmiljø og ivareta statens ansvar mellom anna ved å:

- fornya fredingspolitikken og gje betre rammevilkår for private eigarar
- forvalta sine egne eigedomar på ein eksemplarisk måte
- gjera kunnskap og opplevingar knytte til kultminne tilgjengelege for alle
- stimulera til at offentleg forvaltning blir ein pådrivar i arbeidet med å sikra kulturminne
- styrka samarbeidet med frivillige organisasjonar
- styrka internasjonalt samarbeid og utviklingsarbeid

3.2 Regionalt nivå

Rogaland fylkeskommune sine gjeldande mål, strategiar og tiltak på kulturminnefeltet er skissert i *Fylkesplan for friluftsliv, idrett, naturvern og kulturvern* (FINK) som blei vedteken i 2004.

Hovudmålsetjinga for kulturminnearbeidet generelt er:

- å auka kunnskapen om kulturminne for å bidra til at fleire står urørte og blir tekne vare på i eit langsiktig perspektiv. Kulturminne skal vera ein ressurs, ikkje eit problem.

Dette er òg hovudmålet for arbeidet knytte til *fornminnene*. I tillegg har fylkeskommunen dette hovudmålet for nyare tids kulturminne:

- bidra til at disse får tenleg juridisk vern og praktisk vern/ vedlikehald. Stimulera til at kommunane utarbeider kulturminneplanar.

For å nå desse måla skisserer fylkeskommunen mellom anna desse tiltaka:

Fornminne:

- utarbeida informasjonsmateriell om fornminne, til dømes i brosjyrar, på skilt og nettet
- utvikla driftsmodellar/ plan for skjøtsel av fornminne
- i perioden 2004-2008 bør minst eit fornminne i kvar kommune bli skilta og lagt til rette for publikum
- gje fylldige uttaler i kommuneplansaker

Nyare tids kultturminne:

- fredingsprosjektet *Vel bevart*
- etablera ein regional tilskotsordning
- stimulera til etablering av lokale byggeskikk- og landskapspleieprisar
- laga, og halda à jour, ei oversikt over tilskotsordningar knytte til kulturminne
- etablera og halda vedlike databasen
- bidra med gode eksempel
- dialog med kommunar og regionsmuseum om alternativa ordningar knytte til praktisk vern
- arrangera kurs i praktisk vern, mellom anna for lokale forvaltarar av SMIL-midlar

3.3 Kommunalt nivå

3.3.1 Målsetting

Bjerkreim si gjeldande hovudmålsetting for kulturminnearbeidet er skissert i kommuneplanen sin skriftlege del som gjeld frå 2006 til 2018:

- levandegjera kulturarven og samstundes ta vare på kulturminneskattane våre

Dette fell òg godt saman med måla på nasjonalt og regionalt nivå. Bjerkreim si målsetting inneber meir konkret at me i kulturminnearbeidet må fokusera på to område, eller delmål: a) *formidling* av og, auka *kunnskap*, om kulturarven generelt og b) *praktisk vern og skjøtsel* av fornminne, og *praktisk og juridisk vern/ vedlikehald* av faste kulturminne frå nyare tid. Begge delmåla har òg stått sentralt i kulturminnearbeidet tidlegare år, men det er framleis rom for forbetring og utvikling.

3.3.2 Strategiar og tiltak

For å jobba vidare mot dei skisserte målsettingane vil fylgjande strategiar og tiltak vera aktuelle i planperioden:

Delmål a): Formidling av, og auka kunnskap om, kulturarven generelt

Strategiar:

- leggja til rette for kunnskap om kulturarven for barn og unge

- utvikla samarbeidet med regionsantikvar, museum, lokale lag og organisasjonar og andre aktuelle instansar
- leggja til rette for enklare tilgang på kunnskap og informasjon om kulturarven
- leggja til rette for ulike typar arrangement knytte til kulturarven

Tiltak:

- kulturarv som tema i den kulturelle skulesekken.
- leggja grunnlag for utarbeiding av eit kronologisk historieverk om Bjerkreim
- delta aktivt med fleire lokale arrangement i det neste kulturminneåret som regjeringa planlegg i 2009
- vidareutvikla Kløgetvedttunet som eit kultur- og formidlingssenter, både når det gjeld innhald og fysisk tilrettelegging
- revitalisera Storrsheia, eit av dei best bevarte øydegardsanlegga i landet
- sørge for at det planlagde nye turkartet for Bjerkreim òg gjer informasjon om kulturminne, om mogleg både materielle og immaterielle. (Prosjektet vil bli eit samarbeid mellom landbrukskontoret, grunneigarar, lokale lag og organisasjonar og kulturkontoret)
- delta aktivt i planlegging og utvikling av bergverksenteret i Dalane, slik at òg Ørdsalen gruver og gruvemuseum kan bli fornya og vidareutvikla gjennom denne satsinga
- vidareutvikla informasjonen om kulturarven på kommunen sine nettsider
- dokumentera og formidla Dyrskog sin historie (samarbeid med landbrukskontoret)

Delmål b): Sikra praktisk vern og skjøtsel av fornminne, og juridisk og praktisk vern/vedlikehald av nyare tids kulturminne.

Dette delmålet med strategiar og tiltak gjeld berre *faste kulturminne*, det vil seia bygg og anlegg (t.d. ferdselsårer etc.) som ikkje er flyttbare. Gjenstandar blir alt tekne vare på av musea og private samlarar. For å nå den skisserte målsettinga vil følgjande strategiar og tiltak vera aktuelle:

Strategiar:

- auka kunnskap om fornminne og nyare tids kulturminne
- betre økonomiske førutsetnader for vedlikehald av viktige kulturminne
- auka kunnskapen om dei tilskot- og låneordningar som finst
- auka medvite knytte til at kulturminne er ressursar i kraft av seg sjølve og det dei representerer, men òg når det gjeld potensialet for vidare verdiskaping
- auka det generelle medvite om at nyare kulturminne, heilt fram til vår nære fortid, òg kan vera verdfulle og såleis må takast vare på
- sikra formelt vern av viktige nyare tids kulturminne
- sikra formelt vern av viktige kulturlandskap
- redusera det årlege tapet av automatisk freda kulturminne fram mot 2020

Tiltak:

- informera grunneigarar og andre aktuelle deltakarar om kurs innan vedlikehald og skjøtsel
- informera om, og gje tilskot frå, SMIL- midlane som i Bjerkreim har tre satsingsområde: a) tilettelegging for natur- og kulturopplevingar i landskapet, b) vedlikehald av gamle bygningar i eit kulturhistorisk perspektiv og c) skjøtsel og vedlikehald av kulturlandskapet
- jamleg gje eigarar av verneverdige bygg og anlegg skriftleg informasjon om eksterne tilskots- og låneordningar.
- årleg utlysa og dela ut kommunen sine kulturminnemidlar, totalt kr. 30 000,- pr. år.
- jobba for at kommunen sine kulturminnemidlar aukar ved å fremja dette som tiltak i budsjettprosessen.
- dela ut Bjerkreim kommune sin byggeskikkpris kvart anna år.
- Overhalda meldeplikten når ein kjem over automatisk freda kulturminne
- jobbe for at alle objekt i verneklasse A blir gjennomgått og sikra og, eventuelt, om eigar ynskjer det, regulert til spesialområde bevaring.

- stimulera til at Dyrskog framleis blir eit prioritert område og godt teke vare på
- vera kritisk i handsaminga av bygge- og rivingssaker der objekt i verneklasse B blir skadelidande, leggja vekt på at eit representativt utval står att
- kartlegga og prioritera faste kulturminne fram til 1955
- halda fram med å kartfesta kulturminne og kulturmiljø
- revurdera liste over kulturminne etter 1537 (kap. 7.1.4)
- aktivt bruka databasen Askeladden i kulturminnearbeidet

Skjøtsel av fornminne, Hovland i Ørsdalen

3.3.3 Status for tiltak som òg var fremma ved førre rullering

Fleire av tiltaka var og fremja ved førre rullering, men har av ulike årsaker ikkje blitt gjennomført, og det blir såleis eit mål å realisera desse i kommande planperiode.

3.3.3.1 Sikring av objekt i verneklasse A

I førre planperioden var det eit prioritert tiltak å sikra objekta i verneklasse A. Følgjande objekt sto då att:

OBJEKT	EIGAR	FORESLÅTT SIKRING
Den gamle lensmannsbustaden på Bjerkreim	Klaus Bjerkreim	Regulering til spesialområde bevaring
Våningshus og fjøs på Åsen	Stiftelsen Åsen	Regulering til spesialområde bevaring
Våningshus på Steinsland	Odd Steinsland (ny)	Ikkje spesifisert
Kvernhus på Hetland	Sigmund Skjæveland	Ikkje spesifisert
Kvernhus og tørke på Sagland	Ole Grønning	Ikkje spesifisert

Av desse objekta er det i planperioden berre Åsen som har fått formelt vern gjennom regulering til spesialområde bevaring (2005). Ved ei slik regulering må det sjølvsagt spelast på lag med eigar. Eigarane av lensmannsbustaden på Bjerkreim har teke godt vare på huset, og det er såleis ikkje nokon fare for at det forfell. Våningshuset på Steinsland er i dårleg forfatning, men har no fått ein ny eigar som ynskjer å ta vare det. Regionsantikvaren er kopla inn og er i gang med å laga ein rehabiliteringsplan. Eit eventuelt formelt vern vil bli teke stilling til når alle planar og kostnader ligg føre. Regulering til spesialområde bevaring medfører at eigar må søkja om alle framtidige eksteriørmessige endringar. Fordelen er likevel at det opnar for andre, eksterne tilskotsordningar kor kulturminne som har eit formelt vern blir prioritert høgare enn dei som ikkje har det. Dei to kvernhusa er det ikkje blitt gjort noko med førebels, men eigarane vil etter kvart bli oppfordra til å sikra bygga mellom anna ved hjelp av SMIL midlar.

3.3.3.2 Registrering og prioritering av kulturminne og kulturlandskap fram til 1950

Registrering og prioritering av kulturminne og kulturlandskap fram til 1950 er ei teneste som må kjøpast og krev såleis ekstrabevillingar. Tiltaket har derfor blitt fremja i budsjettsamanheng fleire gonger, men utan å nå fram. Dette inneber at det ikkje er noko særleg med endringar i lista over kulturminna i kommunen samanlikna med førre rullering. Det er likevel ei viktig oppgåve å få registrert òg dei kulturminna som fortel om vår nære fortid, og tiltaket vil såleis bli fremja i budsjettsamanheng til det vinn fram eller kan finansierast på annan måte.

3.3.3.3 Vera restriktive i handsaminga av bygge- og rivingssaker der objekt i verneklasse B blir skadelidande, leggja vekt på at eit representativt utval av desse kulturminna står att

Dette er ein kontinuerleg prosess som sjølvstendig òg vil halda fram i tida som kjem. I førre planperiode blei det gitt rivingsløyve til eit bygg i denne verneklassen, våningshuset på Asheim, g.nr.42/2.

3.3.3.4 Halda fram med å kartfesta liste over kulturminne og kulturmiljø

Bjerkreim kommune må sjølve kartfesta viktige lokale kulturminne frå nyare tid. Desse treng ikkje å ha noko formelt vern. Tiltaket må sjåast i samanheng med kartlegging og prioritering av kulturminne fram til 1950. Ein kan ikkje kartfesta alle kulturminne frå denne perioden, men det er altså ei målsetting å plukka ut dei viktigaste.

På sikt er det òg eit nasjonalt mål at alle kulturminne (fornminne og nyare tids kulturminne) skal samlast i ein felles database, *Askeladden*. Ansvar for dette arbeidet ligg hos fylkeskommunen.

3.3.4 Tiltak som ikkje lenger er aktuelle

Eit av tiltaka i kulturminneplanen for 2002 til 2006 er ikkje lenger aktuelt.

3.3.4.1 Arbeida for at Dyrskog, Landsdal og Kleppali får status som landskapsverneområde

Dyrskog, Landsdal og Kleppali fekk i 2001 tildelt kr. 50 000 frå fylkesmannen si landbruksavdeling til utarbeiding av ein felles skjøtselsplan. Dette arbeidet blei aldri gjennomført og midlane blei såleis trekte inn i 2006. Bjerkreim kommune ønskjer derfor ikkje å prioritere alle desse områda i kommande planperiode, med mindre eigarane sjølve tek eit klart initiativ. I staden vil ein fokusera på Dyrskog aleine kor eigarane strekk seg svært langt for å hindra gjengroing, og mellom anna må frakta dyra i båt for å få dei på beite. Dyrskog er dessutan prioritert høgt på lista over verneverdige kulturlandskap i nasjonal samanheng og vann Rogaland fylkeskommune sin kulturlandskapspris i 1991. Garden fekk òg i 2005 tildelt eit årleg tilskot gjennom regionalt miljøprogram til vedlikehald av jordbruksarealet gjennom beiting. Dette tilskotet er berre tilgjengeleg for enkelte område der ein meiner det er spesielt viktig å hindre gjengroing, og er i tillegg berre gitt til fastsette bruk i Lysefjorden.

4.0 KULTURMINNE (FASTE) OG KULTURMILJØ I BJERKREIM

4.1 Natur

Bjerkreim er ei fjellbygd, vel 650 km² stor. Lange fjelldrag og dalar går frå høgheiane i nordaust til dei minkar ned til berg og åsar mot grensa til Eigersund og Ognå. Landskapet er rikt på kontrastar. Her er bratte, golde fjell, trebare vidder dekkja med stein, idylliske heiområde og frodige bygder. Fjell, vatn og elver deler landskapet i ei rekke avdelte bygdelag. Over alt er det spor etter menneskeleg verksemd: dyrka mark, beiteområde, bygningar av ulik alder, steingjerde og bygningsrøyser. Fordi store deler av landskapet er utan tre, er disse kulturminna godt synlege. ("Frå haug til hei", nr. 2 1985)

Bjerkreim er den største jordbrukskommunen i Dalane. Jordbruket er moderne og variert. Spesielt er det satsa på mjølkeproduksjon og kjøtproduksjon på sau og storfe. Gode fjellbeiter har gitt gode føresetnader for sauehaldet. Ein stor del av næringsverksemda er knytte til jordbruket, mellom anna

foredling av meieriprodukt. Av anna industri kan ein nemne trevare, produksjon av isolasjonsglas og ventilasjonssystem.

I Bjerkreim finst det spor etter menneske som det er viktig å ta vare på. Gjennom desse spora kan vi lesa vår historie, læra om vår kultur og våre tradisjonar. Bøndene er forvaltarar av det aller meste av kulturminna og kulturlandskapet i kommunen. Ei god forvaltning handlar om å sikra kulturarven, men det handlar vel så mykje om å gjera bruk av han på ein fornuftig måte i vårt daglege virke. Me kan ikkje stoppa utviklinga i landbruket ved å verna alt. Kulturlandskapet, med store og små kulturminne, vert best skjøtta gjennom aktiv bruk. Det er eit aktivt landbruk i drift som vil vere avgjerande for at til dømes verneverdige bygningar i landbruket kan vere i bruk og verte halde ved like.

4.2 Fornminne

Fornminne er eit automatisk freda kulturminne. Sørvest-Noreg vart tidleg isfritt, og saga om dette kulturlandskapet kan me følgja heilt attende til steinalderen. Rogaland høyrer til dei rikaste kulturminneområda i landet. Mange av kulturminna er markerte og synlege, andre er meir anonyme. Store haugar og kollar i landskapet kan vere gravminne, kanskje bygd for 2-3000 år sidan. Utydelege låge vollar og nedgrodde vegfar kan vere restar etter gamal busetnad og samfunnsstrukturar.

Det er spor frå eldre busetting mange stader i Bjerkreim. Etter registreringane til Arkeologisk museum (AmS) har vi mellom 100 og 150 områder med fornminnefelt i Bjerkreim. Det er alt frå bygdeborg, heller, gravrøyser, rydningsrøyser, gardsanlegg og tufter.

Gjennom eit samarbeid mellom grunneigarar, AmS og Bjerkreim kommune, er fornminne-feltet (øydegardsanlegget) på Storrsheia ved Vikeså tilrettelagt for allmenta. Her har ein opparbeidd turveg/ tursti og informasjon om minna. Det er eit mål for Bjerkreim kommune å få aktivisert feltet for skuleklassar i distriktet, turistar og folk i lokalmiljøet.

Alle fornminne som er omtalt i denne planen er synlege. Det er likevel viktig å vera klar over at det òg finst mange fornminne som ein ikkje kan sjå fordi dei til dømes ligg under jorda eller under vatn. Desse er òg automatisk freda gjennom kulturminnelova. I fylgje Arkeologisk museum og Sjøfartsmuseet finst det i, og i nærleiken, av Bjerkreimsvassdraget mange slike kulturminne.

4.3 Kulturminne frå nyare tid

Dei kulturminna som er registrert i jordbrukslandskapet er først og fremst bygningar og ulike typar steinkonstruksjonar. Dei eldste er frå før den store utskiftinga i siste halvdel av 1800-talet. (Jordskifte, dette medførte ei anna organisering av bygningane enn tidlegare. Ein ser at bygningsorganiseringa følgjer næringsgrunnlaget til jorda). Det er registrert gamle ræge, som var vegar omgitt av steingjerde som førte vegen frå tunet og ut i marka, klopper, steinbru og inngjerda hagar m.m.

Dei kulturlandskapa som blei utforma i tida etter dei store utskiftingane ligg kvar for seg. Store, samanhengande åker- og engareal er rydda for stein og tilpassa moderne plogar, harver og slåmaskinar. Dette er hestereddska sitt landskap.

I høve utskiftinga og utflyttinga vart gjerne bygningsmassen fornya eller sterkt endra. Husa vart ofte utvida med arker i samsvar med rådande bygningsstil (sveitsarstil), samtidig som bygningen si hovudform er ei vidareføring av eldre tradisjon (midtgangshusa). Det er registrert m.a. vassdrivne korntørker, treskjeverk og slipesteinar frå denne tida.

Endringar av det tidlegare busetjingsmønsteret i Bjerkreim har resultert i at det i dag finst ein rekke gamle og ubrukte vegar og vegfar (stiar/tråkk). Utan om dei interne gardsvegane/ drifte-vegane, var det ofte vegsamband mellom dei ulike gardsbruka (stiar, gangvegar og ridevegar). Det var og lengre vegsamband mellom tettstadene. I Bjerkreim er lengre samanhengande vegar med kjerrevegstandard ikkje kjent før i ca 1820 med "Prestevegen" mellom Bjerkreim og Helleland. Typisk for denne og andre eldre vegar er steingjerde på kvar side av vegen (Ferdseisvegane i Dalane).

Det er registrert fleire eldre skular og to kyrkjer i Bjerkreim, der kyrkjene er særst interessante. Grunnen er at slottsarkitekt Linstow laga typeteikningar og begge kyrkjene er eit resultat av dette.

Meieriruinane på Røysland

4.4 Kort om bustadbygginga i Bjerkreim

I denne samanhengen skal bare våningshus omtalast. Dette er ikkje fordi at låvebygningar, fjøs, uthus o.l. ikkje har verdi, men skuldast ei manglande systematisering av denne bygningsmassen og bør vera eit av satsingsområda i det generelle vernet.

4.4.1 Midtgangshusa

Av den eldre busetnaden frå før 1900 som framleis er intakt er midtgangshusa, dvs. bygningar med gang og kjøkken i midtsona og med stove, eventuelt med kammers/svål, på kvar side den mest vanlege. Denne plantypen finn ein att over store delar av landet, men for Dalane sitt vedkomande er den sjølv hovudtypen opp til ca. 1880 - 1890. Midtgangshusa vert avløyst av det såkalla "midtpipe huset" med 4 og 5-delt plan. Midtgangshusa sin storleik er basert på lengda til tømmerstokken. Hus av denne type frå før ca. 1825 er ei anna utviklingshistorie enn tilsvarende hus frå tida etter 1825. Det tidlegare midtgangshuset er utvikla på ei enkel tømra kjerne med tilstøytande lette konstruksjonar (kjøkkendel, svål, skud) i reisverk/bindingsverk. I enkelte hus kan denne utviklinga frå enkel tømra kjerne til fullferdig midtgangstype ta opptil 50-75 år. Årsaka til denne prosessen må ein sannsynlegvis sjå i forhold til trong økonomi og terrengmessige tilhøve. Etter omlag 1825 vert som oftast begge einingane oppført samtidig.

Etter ca. 1825 vert det vanleg å tilføre husa kontinentale stiltrekk i detaljutforminga. Det vil seie at bygningane får element av Ludvig Seize (fram til 1800/1820) og empire og seinempire (1810 - 1870). Huset sin opptrinnlege symmetriske form gjer det enkelt å overføre desse stilretningane sine ideal (orden, symmetri) på tradisjonelle lokale hus. Det skal likevel peikast på at dei kontinentale tilhøva var utført som murtre konstruksjonar og gjengitt lokalt i treverk.

4.4.2 Sveitsarhusa

Etter kvart som det vart aukande handel med utlandet og ein betre økonomi og utdanning ser ein klart korleis dette får ein klar innverknad på vår estetiske oppfatning. At Noreg får eige slott på 1840-talet med sveitsarhus som vaktstover i slottsparken gjer ikkje saka mindre aktuell. Nå har òg Noreg noko felles nasjonalt å identifisere seg med. Politifiseringa med Jaabæk, Sverdrup og Ueland er òg med på å streka under det nasjonale.

I anda til sveitserstilen, det naturlege og det opprinnelege, ser ein at desse ideala vert førebilete for desse husa. Sveitserstilen sitt formuttrykk står sterkt i heile perioden 1860-1940. Desse husa får ein planutforming i samsvar med "midtpipehuset", det vil seia tilnærma kvadratiske hus, omlag 7x8 meter, med pipa sentralt i huset. Dei innvendige veggene støtter fôrskjøve opp mot sjølv pipestokken slik at det kan verta laga rom av ulik storleik og kor alle romma har høve til å få montert omn. Bygningane får ofte ein asymmetrisk utforming.

Den produksjonstekniske kunnskapen gjer at ein nå er i stand til å utføra komplisert konstruksjonar og ornament på ein økonomisk forsvarleg måte. Veranda, eventuelt med glas, vert vanleg i denne

perioden. Glasformata vert større, noko som gjer at naturen kan trekkjast inn i stovene på eit nytt vis og som òg er i samsvar med eigenarta til denne stilen samt eksponering av konstruksjonar etter prinsippet “det bærande - det bårne”. Dragestil, jugend og 20-tallsskissisme (1880-1930) er det få eller ingen eksempel av.

4.4.3 Funksjonalismen 1925 - 1965

Typiske trekk ved denne perioden er at ein tok fullstendig avstand frå dekorative element. Den klare velproporsjonerte hovudforma er idealet. Lokalt er det i hovudsak i offentlege bygg desse ideala kjem til uttrykk, samt i enkelte næringsbygg.

4.4.4 Ferdighuset frå 1965 fram til i dag

Frå 1965 og framover er det “ferdighuset/typehuset” som klart dominerer busetnaden. I dei seinare åra er det blitt vanleg å tilføre desse stilhistoriske element, i hovudsak henta frå sveitserstilen.

4.5 Driftsbygningar og sekundærbygningar

Ved sida av bygningar som kan knytast opp til den kontinentale stilhistorie, som vanlegvis kjem til uttrykk på våningshus, må ein ikkje gløyma bygningar som har sin eigenart gjennom konstruksjonsprinsippet, det vil seia sjølve byggjetechnikken. Medan stil- og kunsthistoria vert utvikla og omtala frå 1750 og opp mot 1800, er den byggjetechniske tradisjonen mykje eldre. For grind/ stavkonstruksjon kan det vere mogleg at me her har ein ca. 3500 år gamal ubroten tradisjon.

Dei tre konstruksjonsmetodane som ein i det store og heile har nytta seg av er grind /stavkonstruksjonen, laftverk og bindingsverk. Desse tre konstruksjonsmetodane er eit resultat av konstruksjonens ibuande eigenskapar knyta opp mot den material økonomiske situasjonen i dei forskjellige delar av landet. Lokalt er det grind/stavkonstruksjon og laftverk som har dei lengste tradisjonane og som var dei vanligaste. Bindingsverket kom fyrst i bruk frå ca. 1850. Fyrst i drifts- og lagerbygningar og frå 1945 i våningshus. At bindingsverk er av ein så relativt ny konstruksjonsmåte må sjås i forhold til den industrielle utviklinga (kravet til presise dimensjonar) og moglegheita til å utføra denne konstruksjonen med isolert ytterveggar.

4.6 Bygningsmiljø

Eit godt døme på den tradisjonelle langsiktige bruk av eit konkret område er Gjedrem. Til tross for at det ikkje her har vore regulerande planar og bestemmingar, har dei enkelte gardane utvikla seg i samsvar med tradisjonell bruksmetode og står fram som eit av dei mest interessante områda i Bjerkreim, både med omsyn til drift og vedlikehald. I tillegg er det spesielt garden er bygd opp på eit relativt lite område.

Ved sida av landbruksområde, har me enkeltbygningar som Åsen og Kløgetvedttunet. Det er òg eit godt utval av uthus, kverner, tørker, driftsbygningar og fjøs som er med på å fortelja Bjerkreim si historie.

Det er viktig å ta omsyn til bygningsmiljø og enkeltmiljø dersom ein skal utarbeide reguleringsplanar for t.d. Trollshaugane, Bjerkreim og Gjedrem. Dette er tre områder som er spesielle og verdfulle for Bjerkreim og historia i bygda.

I kulturminnevernet er det vanleg å fokusera på enkeltobjekt, det vil seia vern og vedlikehald av eit og eit bygg. Det er likevel viktig å ha eit bevisst forhold til samanhengen mellom dei. Til dømes kan eit gardshus utan relasjonar til tidlegare driftsbygningar berre fortella ein liten del av historia til ein plass. Det er såleis viktig å tenka heilskap i forvaltinga av kulturminne og kulturmiljø.

Spødekåne

5.0. ANSVAR OG VERKEMIDDEL I KULTURMINNEVERNET

Generelt er det er eit felles ansvar å ta vare på kulturarven vår. Når det gjeld faste kulturminne er det eigar og/ eller grunneiger som har det daglege vedlikehaldsansvaret, medan offentlege instansar har eit overordna ansvar (Kulturminnevernplan for Hå kommune 2005-2016:8).

5.1 Ansvar

5.1.1 Offentleg ansvar

Kommunen har ansvaret for planlegging og målretta politisk og administrativt arbeid på kulturminnefeltet. Kulturminneforvaltninga i fylkeskommunen skal sjå til at kommunane og andre tek dei nødvendige omsyna (:8).

5.1.2 Eigaren sitt ansvar

Etter plan- og bygningslova er alle som eig eit hus forplikta til å vedlikehalda det. Med god grunn er dei fleste eigarane stolte av husa sine, og dei skal ha æra for at dei med jamt vedlikehald medverkar til å sikra dei kulturminna vernemyndigheitene har peika ut som særst verdfulle. Eigarar som har hus i verneklasse A og B blir likevel oppfordra til å ta kontakt med kommunen før dei set i gang med større vedlikehald.

Restaurering, Vikeså

5.2 Lovar

I forvaltninga av kulturminne er det tre lovar ein må forholde seg til: Kulturminnelova, Naturvernlova og Plan- og bygningslova. Her blir berre delar av hovudinnhaldet knytte til kulturminne skissert. For meir informasjon om lovverket kan ein ta kontakt med kulturkontoret, landbrukskontoret eller teknisk etat i kommunen, eller til dømes nytta www.lovdata.no.

5.2.1 Kulturminnelova

Formålet med Kulturminnelova blir skissert i §1: *”Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning. Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressursene som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet. Når det etter annen lov treffes vedtak som påvirker kulturminneressursene, skal det legges vekt på denne lovs formål”.*

Lova definerer mellom anna kva eit kulturminne er og kva for vern dei har (sjå kapittel 2, avsnitt 2.2.1). Det er Riksantikvaren og fylkeskommunen som gjer vedtak etter Kultuminneloven.

5.2.2 Naturvernlova

Naturvernlova heimlar landskapsvern. Lova gir heimel for vern av både område og bygningsmiljø. I § 5 heiter det: *“For å bevare egenartet natur- eller kulturlandskap, kan areal legges ut som landskapsvernområde”.*

5.2.3 Plan- og bygningslova

Plan- og bygningsloven er eit av de viktigaste styringsreiskapane kommunen har for juridisk sikring av kulturminne. Plandelen av loven pålegg kommunen å utarbeide kommuneplan og reguleringsplanar. Bygningsdelen inneheld reglar for handsaming av enkeltsaker. § 25 lister opp ulike reguleringsformål. Punkt 6 omhandlar spesialområde bevaring: *”[...]områder med bygningar og anlegg som på grunn av historisk, antikvarisk eller annen kulturell verdi skal bevares.”* Regulering til spesialområde bevaring kan gjelda sikring av sjølve verneobjektet og òg omgjevnadene.

Bjerkreim kyrkje

5.3 Økonomiske verkemiddel

Det finst ein rekkje støtteordningar for istandsetting av verneverdige bygningar og miljø, og til skjøtsel av andre typar kulturminne. Desse kan endra seg frå år til år, og Bjerkreim kommune ved kulturkontoret og landbrukskontoret kan gje oppdatert informasjon. Felles for ordningane er at dei stiller krav om antikvarisk utførelse og materialbruk.

5.3.1 Offentlege tilskotsordningar

5.3.1.1 Landbruksdepartementet

Regionalt miljøprogram

Gjennom regionalt miljøprogram kan føretak som har rett på produksjonstilskot søkja om støtte mellom anna til skjøtsel av viktige kulturlandskap, gamle stølsvegar og fornminne. Dei fleste ordningane i programmet har søknadsfrist 1. oktober. Ta kontakt med landbrukskontoret i Bjerkreim for meir informasjon.

Tilskot til spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap, samt freda og verneverdige bygningar (SMIL)

Føremålet med tilskotet er å medverke til å ivareta omsynet til miljøverdiane i kulturlandskapet. Siktemålet er å fremja tiltak i landskapet og på freda og verneverdige bygningar ved vedlikehald, skjøtsel og istandsetjing ut over det ein kan rekna med ved vanleg landbruksdrift. Det vert vektlagt at tilskotet skal fremja miljøgode for ålmenta og danna grunnlag for miljøvenleg produksjon, næringsutvikling og bruk av tradisjonsrike driftsformer, materialar og handverk. Tilskota kan verta gitt til tiltak som tener til å:

- bevara og fremja biologisk mangfald i eller i tilknytning til jordbrukslandskapet.
- halda gamal kulturmark i inn- eller utmark i hevd.
- fremja tilgjenge, opplevingskvalitet og landskapsbiletet i jordbrukslandskapet.
- bevara kulturminne og kulturmiljø i inn- eller utmark ved skjøtsel og vedlikehald, t.d. kvernhus, høyløe, bru, stabbur.
- setja i stand freda eller verneverdige bygningar som kan nyttast i landbruksdrifta eller i anna næring.

Tilskotsordninga er for grunneigarar som driv eit aktivt jordbruk. Tilskot til planlegging av fellestiltak er svært aktuelt.

Bygdeutviklingsmidlar

Midlar til tradisjonelt landbruk og tilleggsnæringar. Det er mulig å kombinera desse med SMIL-midlar, til dømes ved å restaurera gamle bygningar for å nytta dei i turistsamanheng. Søknadene skal sendast kommunen ved landbrukskontoret, som òg har søknadsskjema.

5.3.1.2 Miljøverndepartementet

Miljøverndepartementet gir kvar haust ut ein rundskriv som viser tilskot- og låneordningar for områda naturforvaltning, kulturminnevern, forureining, regional- og lokal planlegging. Ordningane kan variera frå år til år. Skrivet gir opplysningar om søknadsprosedyrar og –fristar. Søknader skal ofte sendast via fylkeskommunen eller fylkesmannen. Bjerkreim kommune ved landbrukskontoret og kulturkontoret kan hjelpa til med utfylling av søknadsskjema.

5.3.1.3 Rogaland fylkeskommune

Rogaland fylkeskommune gjer tilskot til verna og verneverdige anlegg. Fylkeskommunen formidlar òg tilskot frå Riksantikvaren for freda bygningar, men ikkje for bygningar i offentleg eige. Søknadsfrist for begge ordningane er 1. november her i Rogaland. Kulturkontoret kan hjelpa til med utfylling av søknadsskjema.

5.3.1.4 Norsk kulturminnefond

Norsk kulturminnefond gir tilskot til verdifulle kulturminne og kulturmiljø som inngår i område bevaringsregulert etter plan- og bygningslova, freda kulturminne og kulturmiljø og til prosjekt som

ikkje mottar støtte frå Riksantikvaren. Søknad på eige skjema. Kulturkontoret kan hjelpa til med utfyllinga.

5.3.1.5 Bjerkreim kommune

Tilskot til kulturminnetiltak

Kommunen kan gje tilskot til vedlikehald og restaurering av private hus. Summen som står til rådvelde er kr. 30 000 per år, men det er ei målsetting å få heva dette beløpet, slik at kommunen på ein betre måte kan bidra, og stimulera, til å ta vare på dei viktigaste kulturminna våre. Hus og anlegg i verneklasse A og B skal prioriterast ved tildeling av tilskot, men då slik at ein òg kan gi tilskot til andre hus og anlegg som er nemnt i planen, ut i frå ei heilskapleg vurdering.

Desse midla fungerer òg som ein reserve for å kunne gå inn og sikra kulturminne som er i ferd med å gå tapt, men berre i nødstilfelle. Potten "Tilskot til kulturminne" blir då tilsvarande redusert det året.

Bygggeskikkprisen

Prisen blir delt ut annan kvart år og det er visse kriterium for å få han (sjå kapittel 7.3, side 33).

Vinnaren får ei metallplate til montering på bygget, diplom og 5.000,- kroner.

Både vedtektene for tilskot til kulturminnetiltak og bygggeskikkpris skal reviderast 2006/ 2007.

5.3.1.6 Fortidsminnforeningen, avdeling Rogaland

Fortidsminnforeningen deler årleg ut ein vernepris for fôrbiletleg rehabilitering. Prisen består av ein diplom og ei pengegåve. Foreininga deler òg ut fondsmidlar til rehabilitering.

6.0 LITTERATURLISTE

- Stortingsmelding nr. 16 (2004-2005), *Leve med kulturminner*
- Fylkesdelplan for friluftsliv, idrett, naturvern og kulturvern - sambruk med reiseliv og landbruk (2004)
- Fylkesplan for kulturminner i Rogaland (1989)
- Kommuneplan for Bjerkreim kommune, skriftleg del 2006-2018
- Kulturminnevernplan for Hå kommune 2005-2016
- Kommunedelplan for kulturminne i Bjerkreim 2002-2006
- Christensen, Arne Lie: *Spadens, plogens og traktorens landskap. Kulturminner i Bjerkreimsvassdraget, Rogaland*. (Riksantikvarens rapporter 1, 1982).
- Hofseth, Ellen Høigård: *Kultuminner i Bjerkreimsvassdraget, Rogaland/ Vest-Agder. Verneplan for vassdrag – 10 års vernede vassdrag*. (AmS – Varia 11, 1982)
- “Frå haug til hei”, nr. 2 (1985)

7. 0 VEDLEGG

7.1 Kulturminne og fornminne i Bjerkreim

7.1.1. Om planmaterialet

Registreringane er gjort i Fylkesplan for kulturminne, Rogaland, del I og del II 1989. Kulturminne registrert av Riksantikvaren i 1980 og SEFRAK-registeret, evaluert 1996.

7.1.1.1 Kulturminne er underlagt vern i Bjerkreim kommune.

4 kulturminne er underlagt vern i Bjerkreim kommune:

- Bjerkreim kyrkje med kyrkjegard. Bygd 1835 etter teikningar av slottsarkitekt Linstow. Byggmeister Tollak Gudmestad. Under tilsyn av Riksantikvaren.
- Kløgetvedt, gnr. 71/1, tun 1800-talet. Tun med stovehus frå 1800-åra. Steinfjos frå 1700 med øvre og nedrefjos, smie og stall. Bygd om til bygdemuseum i 1985.
- Austrumdal, gnr. 22, løe frå 1600 talet. Tilhøyrrer Dalane folkemuseum.
- Åsen, regulert til spesialområde bevaring i 2005

7.1.1.2 SEFRAK-registeret

I 1974-75 starta ei landsomfattande registrering av faste kulturminne SEFRAK. Arbeidet skulle i prinsippet fanna om alle faste kulturminne i Noreg i etterreformatorisk tid, men i dei fleste kommunar i Rogaland er det likevel bare bygningar som er registrerte.

Formålet med SEFRAK - registreringane var å skaffa fram objektive opplysningar som kunne samanliknast, utan omsyn til geografisk plassering, kor sjeldan det er eller andre særskilde kriterium. Tidsgrensa for registreringane blei sett frå 1537 til 1900. Grensa på 1900 var sett på grunn av mangel på kapasitet til å registrere fleire.

Årsaka til at registreringane kom i gang, var at stadig fleire av våre faste kulturminne blei øydelagde eller rivne, utan at nokon har fått høve til å vurdere deira verdi for miljøet, lokal- og arkitekturhistoria eller forskinga.

Registreringane skal på den eine sida vere reiskap for praktisk utvikling og utforming av lokalmiljøet. På den andre sida eit hjelpemiddel for alle som søker kunnskap om den kulturhistoriske bakgrunnen.

I kulturminneplanlegginga dannar SEFRAK-registeret eit viktig grunnlagsmateriale og ei evaluering av dette materialet har gjort registreringa meir rasjonell ved praktisk bruk. Evalueringa blei gjort etter ein modell foreslått av eit evalueringsutval som blei sett ned av SEFRAK i 1996. Utgangspunktet er ein analyse der vernekriteria er sett i forhold til kvarandre slik at verneverdien er delt inn i ulike delverdiar, rangert frå 0-2. Ut i frå dette blir bygningen sin verneverdi gitt ein tredelt gradering frå A til C.

- A: Verneverdige bygningar med eit fredingspotensiale. Skal ikkje rivast!
- B: Bygningar som er aktuelle for spesialregulering til verneformål. I denne klassen er det viktig med eit representativt utval. Det er viktig å vurdere kven av eigarane som er interessert i å verna og arbeida i forhold til desse.
- C: Bygningar som bør bli underlagt plan- og bygningsloven sine generelle føresegner.

Ta kontakt med kulturkontoret dersom det er enkeltobjekt eller miljø som ikkje er registrert og som eigar vil ha inn på lista over kulturminne.

7.1.2 Bygningar i verneklasse A

Kvernhus, obj.nr. 1114/001/003 gnr. 80/1 Hetland
Eigar: Sigmund Skjæveland

Våningshus, obj.nr. 1114/002/008 gnr. 71/1,5, Kløgetveit. Eigar: Bjerkreim kom

Våningshus, obj.nr. 1114/002/003 gnr. 64/3, Steinsland
Eigar: Odd Steinsland

Kvernhus og korntørke, obj.nr. 1114/003/019 og 20 gnr.3/1,3, Sagland
Eigar: Ole Grønning

Fjos, obj.nr. 1114/002/009 gnr. 71/1,5, Kløgetveit
Eigar: Bjerkreim kommune

Våningshus, obj.nr. 1114/003/010 gnr. 5/3, Bjerkreim. Eigar: Klaus Geir Bjerkreim.

Smie, obj.nr. 1114/002/0010 gnr. 71/1,5, Kløgetveit
Eigar: Bjerkreim kommune

Kornløe, obj.nr. 1114/005/011 gnr. 22/1,
Austrumdal. Eigar: Dalane Folkemuseum

Våningshus, obj.nr. 1114/003/021 gnr. 4/1, Åsen.
Eigar: Stiftelsen Åsen

7.1.3 Bygningar i verneklasse B

Bygningar i verneklasse B er aktuelle for spesialregulering til verneformål.

Tilstand:

1. Bedehus, obj.nr. 1114/001/002, gnr. 81/10, Tengesdal	ok
2. Våningshus, obj.nr. 1114/001/006, gnr. 79/1, Varp, Ove Helge Ommedal	ok
3. Våningshus, obj.nr. 1114/002/001, gnr. 61/7,12, Høgevoll, Noralf Mellomstrand	ok
4. Fjos, obj.nr. 1114/002/005, gnr. 67/1, Gravdal, Oddvar Gravdal	ok
5. Våningshus, obj.nr. 1114/002/0011, gnr. 65/ 2,4 – Goabakkane, er samanfødd med gnr. 66/8 Asbjørn Ramsli	ok
6. Kvernhus, obj.nr. 1114/002/0013, gnr. 66/3, Eikeland, Karl Egeland	ok
7. Kvernhus, obj.nr. 1114/003/006, gnr.77/4, Apeland, Jan Tore Apeland	dårleg
8. Kvernhus, obj.nr. 1114/003/007, gnr. 2/9, Vinningland, Leidulf Vinningland	ok
9. Korntørke, obj.nr. 1114/003/008, gnr. 2/9, Vinningland, Leidulf ”	ok
10. Kvernhus, obj.nr. 1114/003/009, gnr. 2/1, Vinningland, Kåre Vinningland	ok
11. Fjos, obj.nr. 1114/003/0013, gnr. 11/3, Tjørn, Sigbjørn Efteland	
12. Våningshus, obj.nr. 1114/003/0028, gnr. 26/1, Landsdal, Ståle Undheim m.fl	ok
13. Fjos, obj.nr. 1114/003/0029, gnr. 26/1, Landsdal, ”	ok
14. Våningshus, obj.nr. 1114/003/0030, gnr. 27/1, Kleppali, Kåre Risa	ok
15. Fjos, obj.nr. 1114/003/0032, gnr. 2/3,4, Vinningland, Leif Vinningland	ok
16. Sauehus, obj.nr. 1114/003/0034, gnr. 25/1,4, Dyrskog. Bernt Roald Dyrskog	ok
17. Kvernhus, obj.nr. 1114/004/003, gnr. 33/36, Vikeså, Alf og Anne Marie Kjølberg	ok
18. Stampe, obj.nr. 1114/004/004, gnr. 33/36, Vikeså ”	ok
19. Kvernhus, obj.nr. 1114/004/009, gnr. 32/2, Vikeså, Paul Svela	ok
20. Korntørke, obj.nr. 1114/004/0010, gnr. 33/2, Vikeså, Jonas Vikeså	ok
21. Kvernhus/tørkehus, obj.nr. 1114/005/001, gnr. 37/1, Spødervold, Per	ok
22. Våningshus, obj.nr. 1114/005/002, gnr. 41/1, Eikeland, Svein Inge Egeland	ok
23. Fjos, obj.nr. 1114/005/004, gnr. 41 /3, Eikeland, Per Agnar Eikeland	ok
24. Våningshus, obj.nr. 1114/005/0013, gnr. 21/2, Grøtteland, Nils Helland	ok
25. Våningshus, obj.nr. 1114/006/001, gnr. 14/2, Ørdsalen, Steinar Bjordal	ok
26. Våningshus, obj.nr. 1114/006/002, gnr. 14/5, Ørdsalen, Ole Gabriel Espeland	ok
27. Våningshus, obj.nr. 1114/006003 gnr. 14 /5, Ørdsalen ”	ok
28. Våningshus, obj.nr. 1114/006006 gnr. 13, Vassbø, Leif Vassbø	ok
29. Forsamlingshus, obj.nr. 1114/008/001, gnr. 41/9, Røysland	ok

Rivne bygningar i klasse B etter 1998 og fram til 2001

1. Våningshus, obj.nr. 1114/002/002, gnr. 61/6, Laksesvela, Leif Laksesvela	rive
2. Våningshus, obj.nr. 1114/002/006, gnr. 68/5, Gåsland, Noralf Eikeland	rive
3. Våningshus, obj.nr. 1114/003/0026, gnr. 5/17, Breidablikk, Arild Hårberg	rive
4. Løe, obj.nr. 1114/005/0014, gnr. 21/2, Grøtteland, Nils Helland	rive
5. Våningshus, obj.nr. 1114/007/002, gnr. 34/2, Skjæveland, Odd Vikeså	rive

Rivne bygningar i klasse B etter 2001 og fram til 2006

1. Våningshus, obj.nr. 1114/005/008, gnr. 42/2, Asheim, Oddmund Asheim	rivings- løyve
--	-------------------

7.1.4 Registrerte kulturminne etter 1537

Skulebygning

- Birkeland. Skulebygning. lafta ca 1894, men flytta 1903. Uthus, bindingsverk 1903.
- Tengesdal. Skulebygning, laft, flytta ca 1915. (klasse B)
- Røysland (klasse B)
- Eikeland
- Ognedal
- Espeland

Gardsanlegg

- Tengesdal, gnr. 1/1. Våningshus, laft ombygd 1818.
- Bjerkreim gnr. 5/5. Gardsanlegg. Våningshus frå 1925. Typisk for tidas byggestil. Vindauge, jugendstil.
- Nyvold, gnr. 5/21. Våningshus, laft ca 1900. Bustadhus, ikkje knyta til gardsdrifta (flytta 1941).
- Odland, gnr. 6/3.(er borte)
- Tjørn, gnr. 11/3. Gardsanlegg. Driftsbygning, stein, stavkonstruksjon, betong, bindingsverk. Nåverande hønsehus, laft. Tuft etter potetkjeller. Vassrenne og tuft etter kvern. Geil. Gamal innmark med rydningsrøyser og styvde lauvtre.
- Plassen Vassbø, gnr. 13/4. Gardsanlegg. Våningshus, laft ca 1902. Løe, bindingsverk ca 1909. Fjos, stein ca 1910. Vassgang og tuft etter kvern.
- Eik, gnr. 14/1. Gardsanlegg. Våningshus, laft ca 1890. Tuft etter kvern. Våningshus, laft ca 1890. Geil. Steingjerde i eigedomsskifte. Gamal innmark med rydningsrøyser.
- Bjordal, gnr. 16/2. Gardsanlegg. Våningshus, laft ca 1919. Hustuft. Tuft etter kvern. Geil. Klopp. Steingjerde rundt innmark. Rydningsrøyser.
- Bjordal, gnr. 16/1. Våningshus, laft ca 1920.
- Brattebø, gnr. 17/1. Våningshus, laft (innskåre 1813). Tufter. Tufter etter kverner. Oppmuring omkring bekk. Geil. Steingjerde i eigedomsskilje. Bøgard. Rydningsrøyser. Restar av bru. Rognestyvingar. Tuft etter løe.
- Austrumdal gnr. 22/1. Gardsanlegg. Våningshus, laft (bygd 1925). Verkstad og smie, laft og bindingsverk ca 1912. Kornløe, laft (høg alder). Naust, stein og bindingsverk. Kraftstasjon, betong 1940.
- Gjedrem gnr. 30/1. Gardsanlegg. Våningshus, laft ca 1880. Sauefjos, tidlegare våningshus laft. er rive
- Kvitlen, gnr. 18. Gardsbruk kor bare grunnmurane står att.
- Vikeså, gnr. 33/4. "Pittargarden". Gardsanlegg. Våningshus, laft ca 1903. Stavløe, flytta 1905. Fjos, stein og bindingsverk. steingjerde omkring eng.
- Skjæveland, gnr. 34/5. Gardsanlegg. Våningshus, laft (flytta 1905).
- Vikesdal, gnr. 35/7. Tuft etter våningshus. Tuft etter fjøs og løe. Steingjerde rundt hage med frukttre. Husmannsplass.
- Spødervold, gnr. 37/1. Gardsanlegg. Kvern, tørrmurt stein og tre. Geiler. Gamal eng med jordfast stein og enkelte rydningsrøyser. 16 klopper, kvar av ein stein og 2 bruer for veg, alle over same bekk. Steingjerde rundt eng ca 1910. Bøgard rundt den gamle innmarka i tilknytning til dei to geilane. Bru for gardsveg, stein. (klasse B)
- Ivesdal, gnr. 43/6. Gardsanlegg. Våningshus. laft ca 1904. Sauefjos, stein og bindingsverk ca 1904.
- Veen, gnr. 48/1. Gardsanlegg. Våningshus, laft ca 1898. (er borte)
- Veen, gnr. 48/3. Våningshus, laft ca 1910. (er borte)
- Veen, gnr. 48/4. Våningshus, laft ca 1905. (er borte)
- Veen, gnr. 48/5.

- Nedrebø, gnr. 53/7. Våningshus, laft ca 1911. Driftsbygning, stein og bindingsverk ca 1910. Våningshus, laft ca 1872.
- Gravdal, gnr. 67. Eit av dei eldste tuna i Bjerkreim. Høgt gråsteinfjos med dobbel mur. Torv imellom.
- Versland, gnr. 76/1. Gardsanlegg. Våningshus, laft, flytta ca 1925. Våningshus, laft ca 1865. Oppmurt bekkefar.

Stølar

- Vinjastølen. Støl. Ruinar etter 7 steinbygningar. Steingjerde omkring stølsgrend.
- Austrumdalsstølen. Stølen er brunnen ned. Grunnane etter uthuset står.
- Barbustølen. Støl, grunnmurane står att.
- Myrstøl. Støl, restar etter grunnmur.
- Hovlandsstølen. Støl, restar etter grunnmur.
- Vassbøstølen. Støl.

Kvernhus/vassrenne m.m.

- Hetland, gnr. 80. Kvernhus. Klasse A
- Sagland, gnr. 3/1. Kvernhus, ved rasteplass E-39. Klasse A
- Sagland, gnr. 3/2. Kvernhus
- Vikeså sentrum. Kvernhus, smie og stampe. Alle hus i god stand, men innreiingane er fjerna. Smie og kvernhus har ein interessant takkonstruksjon som er kjent i andre delar av landet.
- Veen, gnr. 48. Tufter og ruinar etter kverner.
- Vinningland. Kvernhus. Alt inventaret på plass.
- Malmei, gnr. 44. Kraftverk og tufter etter sag og kvern. Kraftstasjon, betong ca 1929. Kraftstasjon, bindingsverk ca 1949.
- Brådli, gnr. 39. Vassrenne for kvern og slipestein. Tuft etter kvern, vassrenne av stein og tre. Kvernstein. Kall av tre som driv slipesteinen.
- Ved Odland. Vassrenne, veifar og bru. Vassrenne, stein. Restar av køyreveg, 1860-åra. Bru, stein.
- Bjerkreim. Anlegg for vassdrevne innretningar. Kunstig bekk gjennom inn- og utmark. To kverntufter med vassrenne. To slipesteinsfall.
- Eikeland, kvernhus
- Vaule, gnr. 56. Ruiner etter kvernhus og vassrenne frå 1723

Bustadhus

- Brubakken, gnr. 5/25. Bustadhus, laft, flytta ca 1910. Truleg eit typisk plasshus (RIVE!).
- Bjerkreim gnr. 5/24. Bustadhus, laft ca 1911. Einaste utprega sveitserstilhus. Uthus, bindingsverk.
- Bjerkreim, gnr. 5/17. Bustadhus, laft ca 1828. Huset er delar av eit våningshus flytta frå gard.

Diverse

- Ørsdalen. Molybden- og wolframgruver med div. hustufter, gruvegangar og slagghaugar (anlagd 1903 - oppført ca 1945).
- Skjæveland. Ålekar av nett med ledemurar av stein.
- Svelalia. Drikkekar av stein for hestane. Går aldri tom. Er flytta til Odden.
- Steingjerde omkring dyrkningsfelt på Asheim.
- Steingjerde i utmark. Skjæveland.
- Hommi. Gardsbruk kor bare grunnmaurane står att.
- Under Austrumdal. Restar av uteløe. Uteløe, stavkonstruksjon, ved myr.
- Vinningland. Eng med løe. Løe i bindingsverk.
- Foretangen. "Eplehus". Lite rom murt av gråstein med torv over.

- Solbjørg. “Eplehus”. Nyrestaurert høyløe. Restar etter trøskefall/hjul.
- Ivesdal kapell

Gamle vegfar/driftavegar

- Gl. postvegen (“Prestavegen”/ “Kongevegen”). Restar etter indre og eldste postveg. Frå Helleland gjennom Bjerkreim, Gjesdal og ned til Sandnes. Vegen fortset frå Helleland gjennom Egersund og Lund. Strekninga Bjerkreim-Helleland er godt bevart. Strekninga Gjedrem-Svela er også godt synleg med holveg til hestane.
- Den gamle postvegen. Restar av ein yngre postveg frå Helleland ned Tengesdal over Eikje, Gjermestad til Sirevåg. Denne strekninga er også kald “Kongsvegen”. Brufragmenter synleg ved Vaula bru. Ferjestad over elva viser godt.
- Berland/Byrkjemo. Eldste ferdavegen i Bjerkreim. Kanskje alt frå vikingtida. Gjeikk frå Jæren over Kartavoll til Svela og vidare til Berland. Det heiter at Astrid Kongsmor reiste denne vegen med sonen Olav Trygvason då Eiriksønene ville at livet av han.
- Veen/Dirdal. Ferdselsveg som vart nytta når folk i øvre del av bygda skulle til Stavanger. Frå Dirdal til Stavanger brukte dei båt.
- Byrkjedal-Maudal, delvis oppmurt gang- og kløvveg (i bruk fram til 1918).
- Driftaveg. Den gamle driftavegen frå Jæren til Sirdal, ”Søre driftaveg”, Rambjørheia.
- Driftaveg. Drifta- og ferdelsveg. Øvstabø/Jensastølen/Hovlandsstølen/Hommi/Brattebø/Bjoldal.
- Osland/Søyland. Ferdselsveg.
- Røyslandsvatnet. Ferdselsveg.
- Brattebø/Kvitlen. Ferdselsveg.
- Malmei-Austrumdal, køyreveg 1930-åra.
- Gangveg Eik-Brattebø. Delvis oppmurt veg.
- Seterveg til Vassbøstølen. Delvis oppmurt veg, gang- og kløvveg om sommaren, køyreveg om vintaren. Bru over bekk.
- Odlandstø-Hytland

Bruer

- Malmei. Bru for køyreveg. Restar av bru, tørrmurt, ca 1880. Er fjerna.
- Hegelstad. Bru for køyreveg. Bru, tilhogd av stein 1896, nyare betongdekke.
- Veen. Steinbru med to løp.

Kyrkjegardar

- Ivesdal kyrkjegard, gnr. 43
- Bjerkreim kyrkjegard
- Ørsdalen gravplass

NYE TILFØRINGAR PR. 10.97

Gardsanlegg

- Ivesdal 43/6, våningshus
- Eikeland, 41/5, våningshus og løe
- Bjerkreim 5/20, lite våningshus/hytte under fjellet
- Skjæveland, 34/7, våningshus og løe

Bruer:

- Fjermedal. Steinbru og restar etter meieridrift.

Diverse:

Meieriruinane på Røysland

7.1.5 Fornminne og fornminnefelt i Bjerkreim

Listene over fornminne og fornminnefelt er under oppdatering av Rogaland fylkeskommune.

Oversikten under vil såleis bli revidert så snart nye opplysningar føre. Då vil òg bruksnumra bli ført opp.

<u>Namn på område:</u>	<u>Skildring av område</u>	
Veen, gnr. 48	Felt med rydningsrøyser	(4539 C4-X1)
Espeland, gnr. 45	Felt med grav- og rydningsrøyser	(4539 D4-R1)
Espeland, gnr. 45	3 gravrøyser	(4539 D4-R2)
Espeland, gnr. 45	2 gravrøyser	(4539 D4-R3)
Austdal, gnr. 20	Heller	(4539 E12-X1)
Austdal, gnr. 20	Heller	(4539 E12-X2)
Vassbø, gnr. 13	Gravfelt	(4539 F10-R1)
Eik, gnr. 14	Grav- og rydningsrøyser	(4539 F10-R2)
Hovland, gnr. 15	Gardsanlegg, vert kalt Rettveit	(4539 F12-R1)
Vassbø, gnr. 13	Gravfelt, heller	(4539 F12-R2)
Vassbø, gnr. 13	2 gravrøyser, rydningsrøyser	(4539 F12-R3)
Vassbø, gnr. 13	4 gravrøyser	(4539 F12-R4)
Hovland, gnr. 15	Felt med rydningsrøyser	(4539 f12-X2)
Hovland, gnr. 15	6 røyser eller tufter	(4539 F12-X3-X8-12)
Hovland, gnr. 15	Gravfelt	(4539 F14-R1)
Hovland, gnr. 15	Gardsanlegg på Olavsneset	(4539 F14-R2)
Hovland, gnr. 15	Gardsanlegg på Holmen	(4539 F14-R3)
Hovland, gnr. 15	Felt med rydningsrøyser	(4539 F14-R4)
Hovland, gnr. 15	Gravfelt, rydningsrøyser	(4539 F14-R5)
Hovland, gnr. 15	3 gravrøyser	(4539 F16-R1)
Hegelstad, gnr. 45	gravrøyser på Tveida	(4539 G2-R1)
Steinsland, gnr. 64	Hustuft	(1891 A16-R1)
Eikeland, gnr. 66	Gravfelt	(1891 A18-R1)
Berland, gnr. 65	Gravrøys	(1891 A18-R2)
Berland, gnr. 65	Gravfelt	(1891 A18-R4)
Steinsland, gnr. 64	Gravrøys	(1891 A18-R5)
Laksesvela, gnr. 61	Gardsanlegg, gravfelt	(1891 A18-R6)
Kløgetveit, gnr. 71	Gardsanlegg, gravfelt	(1891 A18-R7)
Ognedal, gnr. 70	Gardsanlegg, gravfelt	(1891 A18-R8)
Ognedal, gnr. 70	Gardsanlegg, gravfelt	(1891 A18-R9)
Ognedal, gnr. 70	Gravrøys	(1891 A18-R10)
Tysland, gnr. 63	Gravrøys	(1891 A18-R11)
Tysland, gnr. 63	3 gravrøyser	(1891 A18-R12)
Tysland, gnr. 63	Gravrøyser, ca 100 rydningsrøyser	(1891 A18-R13)
Tysland, gnr. 63	Gravrøys	(1891 A18-R14)
Berland, gnr. 6	Gravrøys	(1891 A18-R3)
Kløgetveit, gnr. 71	Gravfelt, rydningsrøyser	(1891 A20-R1)
Gjedrem, gnr. 30	Gravrøys	(1891 A20-R2)
Gjedrem, gnr. 30	Gardsanlegg	(1891 A20-R3)
Kløgetveit, gnr. 71	Gravrøys, rydningsrøyser	(1891 A20-R4)
Holmen, gnr. 29	2 gravrøyser	(1891 A22-R1)
Holmen, gnr. 29	40-50 mindre røyser	(1891 A22-R2)
Holmen, gnr. 29	3 gravrøyser, rydningsrøyser	(1891 A22-R3)

Holmen, gnr. 29	Gravfelt	(1891 A22-R4)
Holmen, gnr. 29	Gravfelt	(1891 A22-R5)
Holmen, gnr. 29	4 gravrøyser	(1891 A22-R6)
Eikeland, gnr. 66	Gardsanlegg?	(1891 B12-R1)
Gravdal, gnr. 67	Gravrøys, rydningsrøyser	(1891 B14-R1)
Versland, gnr. 76	Gravrøys	(1891 B18-R1)
Versland, gnr. 76	Gravrøys	(1891 B18-R2)
Fjermedal, gnr. 74	Gravrøys	(1891 B20-R1)
Fjermedal, gnr. 74	Gravrøys, rydningsrøys	(1891 B20-R2)
Hustuft, gnr. 75	6 mindre røyser	(1891 B20-R3)
Røysland, gnr. 73	Gravrøys	(1891 B20-R4) (Frigitt!)
Røysland, gnr. 73	Gravrøys	(1891 B20-R5)
Bjerkreim, gnr. 5	Fjerna 1969	(1891 B20-R6)
Bjerkreim, gnr. 5	3 gravrøyser	(1891 B20-R7)
Bjerkreim, gnr. 5	2 gravrøyser, rydningsrøyser	(1891 B20-R8)
Bjerkreim, gnr. 5	5-6 mindre røyser	(1891 B20-R9)
Bjerkreim, gnr. 5	3 gravrøyser	(1891 B20-R10)
Vinningland, gnr. 2	Gravrøys	(1891 B20-R11)
Vinningland, gnr. 2	Gravrøys, rydningsrøyser	(1891 B20-R12)
Bjerkreim, gnr. 5	Gravrøys	(1891 B20-R13)
Bjerkreim, gnr. 5	Gravrøys	(1891 B20-R14)
Fjermedal, gnr. 74	Minst 2 gravrøyser	(1891 B20-R15)
Bjerkreim, gnr. 5	Ca. 30 mindre røyser	(1891 B20-R16)
Efteland, litle, gnr. 7	Gravrøys, rydningsrøyser	(1891 B22-R1)
Hetland, gnr. 80	Gravrøys	(1891 C14-R2)
Hetland, gnr. 80	Gardsanlegg	(1891 C18-R1)
Vinningland, gnr. 2	Gravrøys	(1891 C18-R1)
Apeland, gnr. 77	Gravrøys	(1891 C18-R2)
Apeland, gnr. 77	2 gravrøyser	(1891 C18-R3)
Versland, gnr. 76	2 gravrøyser	(1891 C18-R4)
Apeland, gnr. 77	Hustuft, 2 gravrøyser, rydningsrøys	(1891 C18-R5)
Sagland, gnr. 3	Gravrøys	(1891 C18-R6)
Sagland, gnr. 3	Hustuft	(1891 C18-R7)
Sagland, gnr. 3	6-7 mindre røyser	(1891 C18-R8)
Sagland, gnr. 3	3-4 gravrøyser	(1891 C18-R9)
Sagland, gnr. 3	2 små røyser	(1891 C18-R10)
Tengesdal, nordre, gnr. 81	Bygdeborg	(1891 D14-R1)
Varp, gnr. 79	Gravfelt	(1891 D14-R2)
Hetland, gnr. 80	Gravfelt, rydningsrøyser	(1891 D14-R3)
Hetland, gnr. 80	Gardsanlegg	(1891 D14-R4)
Hetland, gnr. 80	Gravfelt	(1891 D14-R5)
Hetland, gnr. 80	Gardsanlegg	(1891 D14-R6)
Hetland, gnr. 80	Gravrøys	(1891 D14-R7)
Tengesdal, nordre, gnr.81	Rydningsrøyser	(1891 D16-R1)
Tengesdal, søndre, gnr. 1	Gardsanlegg	(1891 D16-R2)
Birkeland, store, gnr. 52	Gardsanlegg	(4218 B4-R1)
Birkeland, store, gnr. 52	Gardsanlegg	(4218 B4-R2)
Fuglestad, gnr. 54	Heller	(4218 C1-R1)
Nedrebø, gnr. 53	Gravrøys	(4218 C2-R1)
Birkeland, store, gnr. 52	2 gravrøyser, steinlegging	(4218 C4-R1)
Birkeland, store, gnr. 52	Gravrøys	(4218 C4-R2)
Birkeland, store, gnr. 52	Gravrøys, gardfar, geil	(4218 C4-R3)
Birkeland, store, gnr. 52	Gravrøys	(4218 C4-R4)

Skjæveland, gnr. 34	Gardsanlegg	(4218 D6-R1)
Asheim, gnr. 42	2 gravrøyser	(4218 D8-R1)
Osland, gnr. 59	3 gravrøyser, gardfar, geil, rydn.røys	(4218 E2-R1)
Røysland, gnr. 57	mindre røyser	(4218 E4-R1)
Vaule, gnr. 56	Heller	(4218 E6-R1)
Øygard, gnr 40	(Birkeland, litle) Gardsanlegg	(4218 E12-R1)
Birkeland, gnr. 41	Gardsanlegg	(4218 E14-R1)
Eikeland, gnr. 41	5-6 mindre røyser	(4218 E14-R2)
Slettebø, gnr. 60	Gardsanlegg	(4218 F8-R1)
Vikeså, gnr. 33	Gardsanlegg	(4218 F10-R1)
Svela, store, gnr. 32	Gravrøys	(4218 F10-R2)
Svela, store, gnr. 32	Gravrøys	(4218 F10-R3)
Vikeså, gnr. 33	Gardsanlegg	(4218 F10-R4)
Vikeså, gnr. 33	Gardsanlegg	(4218 F10-R5)
Vikeså/Svela st, gnr. 33, 32	Gardsanlegg	(4218 F10-R6)
Svela, store, gnr. 32	Gardsanlegg	(4218 F10-R7)
Svela, store, gnr. 32	Gravrøys	(4218 F10-R8)
Svela, store, gnr. 32	Gravrøys	(4218 F10-R9)
Vikesdal, gnr. 35	3 gravrøyser	(4218 F12-R1)
Vikesdal, gnr. 35	Gravfelt	(4218 F12-R2)
Vikesdal, gnr. 35	Gravrøys	(4218 F12-R3)
Berland, gnr. 36	Gardsanlegg	(4218 F14-R1)
Vikesdal, gnr. 35	4 gravrøyser	(4218 F14-R2)
Vikesdal, gnr. 35	2 gravrøyser	(4218 F14-R3)
Vikesdal, gnr. 35	Gravrøys	(4218 F14-R4)
Vikesdal, gnr. 35	Gravrøys, rydningsrøyser	(4218 F14-R5)
Vikesdal, gnr. 35	Gravrøys, rydningsrøyser	(4218 F14-R6)
Brådli, gnr. 39	Gravrøys	(4218 F14-R7)
Stølen, gnr. 62	4-5 tufter	(4218 G4-R1)
Tysland, gnr. 63	2-3 tufter	(4218 G4-R2)
Slettebø, gnr. 60	2 gravrøyser	(4218 G8-R1)
Slettebø, gnr. 60	Gardsanlegg	(4218 G8-R2)
Svela, litle, gnr. 31	4 gravrøyser, rydningsrøyser	(4218 G8-R3)
Svela, store, gnr. 32	Gardsanlegg	(4218 G10-R1)
Gjedrem, gnr. 30	Gardsanlegg	(4218 G10-R2)
Gjedrem, gnr. 30	2 gravrøyser	(4218 G10-R3)
Svela, litle, gnr. 31	Gravfelt, rydningsrøyser	(4218 G10-R4)
Vaule gnr 56/bnr.1	Gravrøys	(4218 E6-R2)

7.1.6 Prioriterte fornminne

Fylkesplan for kulturminne i Rogaland (1989) slår fast at det i alt er registrert 175 fornminne og fornminnefelt i Bjerkreim kommune. Disse er automatisk freda etter Lov om kulturminne. 39 av disse er høgt prioritert. I fylkesplanen bli det foreslått at disse får ekstra vern ved regulering til spesialområde etter plan- og bygningslova. Bjerkreim kommune har ikkje sett opp dette som eit prioritert tiltak i kommande planperioden, men det er viktig å vera klar over kva for fornminne som er vurdert som spesielt viktige å ta vare på.

Høgt prioriterte synlege fornminne:

D a005	Hovland, gnr. 15	Gardsanlegg på Olavsneset (4539 F14-R2)
D a007	Steinsland, gnr. 64	Hustuft (1891 A16-R1)
D a008	Laksesvela, gnr. 61	Gardsanlegg, gravfelt (1891 A18-R6)
D a009	Kløgetvedt, gnr. 71	Gardsanlegg, gravfelt (1891 A18-R7)
D a010	Ognedal, gnr. 70	Gardsanlegg, gravfelt (1891 A18-R8)
D a011	Ognedal, gnr. 70	Gardsanlegg, gravfelt (1891 A18-R9)
D a015	Apeland, gnr. 77	Hustuft, 2 gravrøyser, rydningsrøyser (1891 C18-R5)
D a017	Hetland, gnr. 80	Gardsanlegg (4218 D14-R4)
D a018	Tengesdal, søndre, gnr. 1	Gardsanlegg (4218 D16-R2)
D a019	Birkeland, store, gnr. 52	Gardsanlegg (4218 B4-R1)
D a020	Birkeland, store, gnr. 52	Gardsanlegg (4218 B4-R2)
D a022	Skjæveland, gnr. 34	Gardsanlegg (4218 D6-R1)
D a023	Vaula, gnr. 56	Heller (4218 E6-R1)
D a024	Øygard, Birkeland, gnr. 40	Gardsanlegg (4218 F8-R1)
D a026	Slettebø, gnr. 60	Gardsanlegg (4218 B4-R1)
D a027	Vikeså, gnr. 33	Gardsanlegg (4218 F10-R1)
D a028	Vikeså, gnr. 33	Gardsanlegg (4218 F10-R4)
D a029	Vikeså, gnr. 33	Gardsanlegg (4218 F10-R5)
D a030	Vikeså/Svela st, gnr. 33, 32	Gardsanlegg (4218 F10-R6)
D a031	Svela, store, gnr. 32	Gardsanlegg (4218 F10-R7)
D a032	Bærland, gnr. 36	Gardsanlegg (4218 F14-R1)
D a037	Gjedrem, gnr. 30	Gardsanlegg (4218 G10-R2)
D e001	Tengestad, nordre, gnr. 81	Bygdeborg (1891 D14-R1)
D j003	Vassbø, gnr. 13	Gravfelt (4539 F10-R1)
D j004	Vassbø, gnr. 13	4 gravrøyser (4539 F12-R4)
D j005	Hovalnd, gnr. 15	Gravfelt (4539 F14-R1)
D j006	Hovland, gnr. 15	Gravfelt, rydningsrøyser (4539 F14-R5)
D j018	Kløgetvedt, gnr. 71	Gravfelt, rydningsrøyser (1891 A20-R1)
D j020	Holmen, gnr. 29	2 gravrøyser (1891 A22-R1)
D j021	Holmen, gnr. 29	Gravfelt (1891 A22-R4)
D j022	Holmen, gnr. 29	Gravfelt (1891 A22-R5)
D j038	Apeland, gnr. 77	2 gravrøyser (1891 C18-R3)
D j039	Versland, gnr. 76	2 gravrøyser (1891 C18-R4)
D j044	Hetland, gnr. 80	Gravfelt (1891 D14-R5)
D j045	Hetland, gnr. 80	Gardsanlegg (1891 D14-R6)
D j056	Svela, store, gnr 32	Gravrøys (4218 F10-R9)
D j057	Vikesdal, gnr. 35	3 gravrøyser (4218 F12-R1)
D j058	Vikesdal, gnr. 35	Gravfelt (4218 F12-R2)
D j059	Vikesdal, gnr. 35	Gravrøys (4218 F12-R3)

7.2 Retningslinjer for restaurering av eldre hus

1.0 Forvaltning

- 1.1 Hovudintensjonen bak omgrepet bevaring er å kunne forvalte den eldre busetnad på ein slik måte at desse skal kunne verte overlevert til framtidige slekter i god stand og kor bygningen fortel om kva utføring den enkelte bygning har hatt på dei ulike tidspunkt og om menneska som har forvalta dei opp gjennom tidene.

Difor syns ein det er naturleg å presisere her enkelte hovudpunkt som alltid bør vere retningsgivande i denne forvaltninga:

* alder * miljø *type *antal *utføring

- 1.2 Det er ei fôrutsetning at bygningen sin planløysing og struktur vert oppretthalde. Med struktur meiner ein forholdet mellom konstruksjon og from.

Krav til utføring av vindauge og dører i kategori A

- 2.1. Dimensjonering skal vere som opprinneleg utføring med omsyn til materiale (tre), proporsjon, inndeling og hengsling av rørlege deler. Med opprinneleg meiner ein den utføringa då huset vart bygd nytt eller eventuelt seinare dokumentert hovudombygging.
- 2.2 Enkelt glas innsett i yte ramme med kittfals (kopla utføring 1+1 lag).
- 2.3 Gjennomgåande sprosser i ytre glas.
- 2.4 Med hengsler/hjørnebeslag i samsvar med tidsstilepoke.
- 2.5 Metallbeslag på vindauge (glaslister osv) og på vannbord vert ikkje akseptert med unntak av terskelbeslag på dører.
- 2.6 Ventilar vert ikkje akseptert i nokre deler av vindauge/dører eller i den utvendige listinga.
- 2.7 Utvendig listverk omkring dører og vindauge, samt hjørnebord og øvrige bearbeida element **skal** vere i "heil" høvla utføring.
- 2.8 Dørutforming og plassering i vegg skal vere i samsvar med stil/tidsepoke.
- 2.9 Beslag, som hengsler, hasper, stormkroker og vridarar skal ein prøve å tilpasse stilarten/tidsepoken. Ved reparasjon/utskifting av vindauge er det sterkt ønskeleg at det opprinnelege beslaget vert gjenbrukt.

Krav til utføring av vindauge og dører B

- 3.1 For enkelte stilartar kan det verte akseptert at det vert brukt glaslister i tre i samanheng med isolerglas (termoglas) i ytre del i staden for innkitta glas når det ikkje endrar vindauget sin oppdeling eller proporsjonar. Det forutset at oppdeling er i samsvar med stilartar/tidsepoken.
- 3.2 Ved sterkt oppdelte glasparti/rammer skal enkel lag glas i kittfals og gjennomgåande sprosser vert nytta (kopla).

- 3.3 Det vert ikkje akseptert blanding av kittfals og glaslister i tre i same vindaug/bygning.
- 3.4 Det vert akseptert isolerglas i indre ramme når dette ikkje endrar proporsjonane i ytre ramme.
- 3.5 Innslåande utvendige dører skal, når det praktisk let seg gjennomføre, verte reetablert (stilepoke).
- 3.6 Ved bruk av glas i dørblad skal ein ta omsyn til stilart/stilepoke. For hovudinngangsdører var det vanleg i perioden omkring Louise Seize/empire/seinempire, å plassere glaset/vindaug over eller på sidene av døra. I sveitsar/jugendperioden vart det vanleg å sette glas i eit sett fyllingar, eller gje dørplata ei spesialutforming kor glaset inngår som ein del av sjølve døra. Terrasse-/altandører med glas begynner å få innpass i sveitsar/jugendperioden. Glaset er enkelt og innkitta i gjennomgåande sprosser. Denne utføringa skal prioriterast, men ein erkjenner at denne utføringa har enkelte svake punkt. Det som bør liggja til grunn for val av løysing, er i kva samanheng/samanstilling døra skal verte plassert.

Eit begynnande problem er at hus frå funksjonalismen 1930-tallet vert utstyrt med sprossa vindaug. Desse er heilt framand for stilretninga og dette bør ein unngå.

Dette punkt 3.6 gjeld også for A.

- 5.0 Andre moment som det skal verte teke omsyn til.
- 5.1 Storleiken på dei eksisterande hol i dør/vindaug i laftverk/bindingsverk skal danne grunnlaget for storleiken på dei nye dører og vindaug.
- 5.2 Er det klare spor i konstruksjonen etter tidlegare endringar med omsyn til storleik skal ein forsøka å reetablere desse, spesielt når dette har innflytting på bygningen sine proporsjonar.
- 5.3 Holtaking for nye opningar og utviding av eksisterande kan skje under føresetnad av at desse kan forklarast ut frå huset sin struktur/konstruksjon eller kan verte tilskrivne god formmessig tradisjon.
- 5.4 Profilar på postar, rammer, sprosser og lister bør så langt som mogleg verte kopiert eller ha ein form som klart vert oppfatta å vere i samsvar med den aktuelle stil/tidsepoke.
- 5.5 Gamle originale deler bør verte brukt i størst mogleg omfang. Dette gjeld også hengsler, beslag og glas.
- 5.6 Gamle lukkerammer og postar bør og kan som regel verte reparert.
- 5.7 Glasformatet er anten tilnærma kvadratisk eller på høgdeformat (få unntak).
- 5.8 Ved innvendig ombygging, må ein vere klar over kva deler som har statisk bærande funksjon. Husk at laftverk og bindingsverk arbeider på to ulike måtar.
- 5.9 Når rivingsløyve vert gitt, ha høve til å føreta enkel oppmåling og fotografisk registrering av rivingsobjektet for byggherren si rekning.
- 5.10 Taktekking skal/bør vere som opprinneleg.

Gesimsavslutning i samsvar med stilepoken og materialet sin eigenart. Ved bruk av metallbeslag (takrenner/nedløp), skal desse vere i eit materiale som er tidstypisk og er formmessig i samsvar med stilarten/tidsepoken.

- 6.0 Som hovudregel skal det nyttast høvla tremateriale. Dette gjeld for dei aller fleste bygningsdelar, til dømes panel og listverk. Utforminga skal skal kopiera eksisterande element. Ved ei eventuell tilbakeføring skal ein anvenda ei tidstypisk utforming.

7.3 Byggeskikkpris for Bjerkreim kommune

Vedtekter:

1. Bjerkreim kommune har vedteke å opprette ein byggeskikkpris med endrings framlegg i Kommunestyresak 004/02 06.02.02
2. Formålet med byggeskikkprisen er å stimulera og fremja god lokal byggeskikk.
3. Byggeskikk prisen kan verte tildelt huseigarar eller byggherrar som i samband med nybygg, tilbygg og rehabiliteringsarbeid har gjennomført byggeprosjekt. Det skal leggjast vekt på at prosjektet vidarefører det lokale bygningsmiljøet, tek i vare den lokale byggestil og handverkartradisjon og er tilpasset dei stedelege landskaps og naturforhold.

Prisen kan verte tildelt private personar og private organisasjonar og føretak.

4. Byggeskikkprisen blir tildelt etter vurdering frå juryen. Juryen si avgjersle er endeleg. Det er ingen grenser med omsyn til kven som kan bli føreslått som kandidatar. Juryen har også sjølv forslagsrett.

Juryen for byggeskikkprisen skal vera samansett av:

LMT-sjef, sekretær
Kultursjef
Regionantikvaren
Leiar i hovudvalet for LMT-utvale
Leiar i hovudvalet for levekår

LMT etaten skal på førehand utarbeida ein oversikt over aktuelle prosjekt som er ferdigstilt sidan siste prisutdeling. I samband med dette skal også arkitektar, konsulentar og handverkarar som har medvirket til resultatet omtales. Innkomne forslag er unnatekne offentlegheita inntil vinnaren er kunngjort.

5. Prisen består av:
Plakett med inskripsjon til montering på bygg
Diplom påført namn, årstal og grunngjeving for pristildeling.
Sjekk på 5.000,- kroner.
6. Prisen kan delast ut anna kvart år. Bjerkreim kommune har administrativt ansvar for kunngjering, møteinnkalling og utdeling av prisen. Utlysing av byggeskikkprisen skal gjerast i lokalpressa innan 1. september og forslaget skal vera rådmannen i hende innan 1. oktober.

Forslaget på kandidat skal vera grunngitt. Utdelinga vert føreteke av ordførar innan utgangen av året.

